

ՅԵՂԱՍՄԱՆԻՔՅԱՆ ՏՎՐԵԼԻԳԻՆ ԿՀԱՉՈՒՐԴԵՐ ԳԼԽԱՄԵՏՆԱՅՑ ԿՈՐՎԱԳՆԱՄՆԵՐ

1 Իհարկե, մԵս Ուղարկուի կամ էլք մԵկ-Երկու ԵՎՐՈՊԱՀ ՊատվիրակՄԵՐԻ հայերն մի բանի բառ ասելու արթով հիացմուն արտահայտելու հիվանդությունից, կամ Տարասու- կին՝ Պատափետելուց, Դայատա- նի Վերաբերյալ նրա մի օարֆ աշ- ուու գնահարականների արթով, բանագի Երկու դեմքում էլ դրանի տե-

Նավպրվուն են նրանց ու նրանց ներկայացրած կառույցների կամ տեսությունների շահերի հանաւելքուն: Վարուց ժամանակն է, որ հայեր ոչ թե էմոցիոնալ արձագաներն երկրորդական նշանակության երևույթներին, այլ սրբակ զնահատեմ տեղի ունեցող ոյ օլխակոր եղությունը: Իսկ երդությունն այն էր, որ երկրորդ անգամ արդեն Հայաստանու «Եվրոների» հյուրընկալումը խոսում է այս կազմակերպությունում Հայաստանի ճիշտ աշխատանքի եւ հասկացվածության մասին: Բացի այդ՝ հաճանաժողովներում նաև արկած չորս գեկույցները շա

կարեւոր հարցեր էին ոռուական նաև Հայաստանի հանար: Չեն իմ մեջներս «Եվրոնեսթ» ԽՎ կ միաց ժամանակ ականատեսն էին այն բանի, թե ինչ անկառավարություն էին աշխատում Հայաստանի խորհրդարանում Եվրոպացի ղասլիքակաները, փոխընթացնաման ինչպիսի մթնոլորտ կար հայ ու Եվրոպացի ղասգամավորների ժողովներում, անգամ ինչուն էին նրանց բարձր գնահատում մեր ղասլիքակաների աշխատանքը (ասեն՝ Սիեր Շահգելյանի համահեղինակած՝ ավտոմոբիլային, երկարության եւ օդային փոխադրումների ոլորտում Ենթակառուցվածքներով համագործակցելու համատեղ ծրագրերի վերաբերյալ, կամ «Եվրոնեսթում» մեր ղասլիքակության դեկապար Արտակ Զարսերյանի գեկուցները), կամ առքեր առիթներով նույն, որ հասկանում են, թե ինչ ղասլական ու ճշակութային ժառանգություն ունեցող երկրու են գտնվում:

Եւ, իհարկե, աս կարեւոր Քայլց ցեղասպանության 100-րդ տարեկիցի առթիվ ընդունված բանաձեւն այն դեմքով, երբ «Եվրոպակի» անդամ Արեւելյան գործոններության ոչ մի երկիր դեռ չի ճանաչել Քայլց ցեղասպանությունը: Այդ բանաձեւին միայն ուկրաինական դատավիրակությունն էր դեմք վետարկել, սա նաև մասսամբ դատախանա էր ուկրաինացիների հերինակած «Ուկրաինայի նկատմամբ Ռուսաստանի ռազմական ազրեսիսայի վերաբերյալ» նախագծին սղասվելի Քայլաստանի չվետարկելուն, ու ընդիհանրաբես՝ հակառօտական բանաձեւի ձեւակերպումները մերմերու հայկական առաջնականության:

Տեղաստանության 100-րդ տարեվիշից կաղաքցությամբ ընդունված բանաձեռում «Եվրոպա» խոհական դատարանում է բոլոր տեսակի ցեղադանություններն ու դրանց ժիւման փորձերը, դրանց կամխումը միջազգային հանրությունների առաջնահետքությունը համարում՝ աջակցություն հայտնելով ցեղաստանությունների կամխման միջազգային դպրակին, ցեղաստանության ենթակամաց մարդկանց իրավունքների

վերականգնման ու դատմական արդարության հաստատմանը: Առաջ եւ հրավիրում Թուրքիային՝ առեւելություն իր անցյալի հետ: Քանի որ Հայոց ցեղասպանության անելքան եւ ժամանակին դատապարտման բացակայությունը մեծապես նյաստէ է մարդկության դեմ հետազոտագործությունների կանխման ձախողմանը, ու այդուս՝ մի շարք այլ «խանի որ»ների հիմնավորմաբ:

Գինը «Մենք փորձելու ենք համար բարեկարգ գործ եւ աշխատավոր համար առաջին գործընթացների միջեւ սկզբ կամեր հաստատելու միջոցով նյաստել համագործակցությանը եւ Երկխոսությանը», ասելու հախազահը: «Եվրոնեաք» Խոհեմաստանի համար կանգ առնելու նաև ՀՀ բաղադրականների համար վիզուալիզացիայի ազատականացման ուղղությամբ աշխատելու անհրաժեշտության վրա:

Հաստի աշխից չի Վիրտել նաեւ:

Բայց առավել հետաքրքրականը «Եվրանեսթ» ԽՎ-ի լիազումա նիստում, հնչեմ նաև այս օրերի այլ իրադարձություններում Քայաստանի նախագահի խոսքում առկա մի շարժ նրբերանգներն էին, որոնք հեռազնա են քարությունների տերի էին ասլիս: Ի սկզբանե ոլլանավորված ու վաղօրի հաստատված օրակարգով «Եվրոնեսթ» ԽՎ-ին զուգահեռ ընթացող միջոցառումներ են մի շարժ նոր միտումներ հայտնի արեցին, որոնց մասին արձե հիշատակել՝ հետագա իրադարձությունների ուղենան առունով:

Ուստամբանի հետ համագործակցության ոլորտային բավական մանրամասն գնահատական հնչեցնելով «Արարածի ստորագրություն» հինգերորդ միջազգային մեջամատողություն եւ գրին նակություն հայտնելով այդ համագործակցությունից, Քայաստանի նախագահը ուսու լրագրություններից հարցին դատասխան նելով՝ անհանգստություն է հայտնել առ այն, որ ՈՒԴ-ն սղանագինություն է վաճառում Արդի բժշամին: Ու խնդիր էր տեսել սահմանին կանգնած հայ երիտասարդը գիտակցում է, թե իրեն փորձում են ոչնչացնել ուսա-

Նախ եվրոպացիները մի անգամ եւս հավաստեցին swarþtr առիթներով բարձրաձայնված այն բառապես՝ ուստի կամ այլ կան գենից: «Դա դրոբեմ է, ողետք է լուծում ստանա», ասել է նախագահը:

նոտեցումները, թե Արևելյան գործընկերության Ոիզայի գագաթաժողովին ընդառաջ՝ վերանայվում է Եվրոպական հարեւանության բաղադրականությունը, ու նոր համգանաների առկայությամբ (դրանց թվում է նաև Հայաստանի ԵՏՄ-ին անդամակցումը) ավելի ձևուն բաղադրականություն է որդեգրվում հարեւանների հանդեմ՝ բարեկեցիկ եւ անվտանգ Եվրոպա ունենալու ճանաղարհին: Մասնավորաբես՝ ԵՄ ընդլայնման եւ հարեւանության հարցերով հանձնակատար **Յնհան-նես Քան**, նեկույ հարեւանության երկներում մի շարֆ նոր նարահրավերների առկայությունը, «Եվրոնետք» խվ-ում խոսեց յուրաքանչյուր երկիր հանդեմ տարբերակած մոտեցման անհրաժեշտությամբ:

ասում է, թե չի թերազսահատու և վերողական ուղղությունը եւ մտադիր է այդ ուղղությամբ եւս այլերի հաջորդականություն ադապտվել: Նախազա Աերծ Սարգսյան իր խոսքում ասում էր, թե Հայաստանը հանձնառու է զարգացնել համագործակցությունը և վերմիտքյան հետ աշրե ուղղություններով՝ ելնելով այն սկզբնակետից, որ ԵՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցությունը հնարավոր է համատեղել ԵՄ-ի հետ խոր ու որոշակի օրակար այլեւ չի կարող ստորագրել, ամեն որ մատնական մեկ ըլոկի՝ ԵՏՄ-ի ղարտավորություններն անհնարին են դարձնում մյուսի հետ համագործակցությունը: Միաժամանակ՝ նա հիշեցրել է, որ անհայտական ազակցության ծրագրությունը 2017-ին 140-170 մլն եվրո հատկացրել՝ այդիսով կարեռությունը կարող է Հայաստանի հետ համագործակցությունը: Այնուա որ այլ ձեւաչափերով համագործակցությունը խորացնելուն ԵՄ-ի տարրաւության մասին առաջարկը կատարվել է, եւ այսի որ Հայաստանը պահպան է այս առաջարկությունը:

տանը եռու դատրաս է այդ հսկա մագործակցությանը, աղա և Երկու-Երեք ամսից Եվրոպա խորհուրդը որոշում կկայացնի բանակցությունների վերաբերյալ, նախորդ բանակցությունների առարկա հաճաձայնագիրն կարող է մեկնարկային լինել որպես առողջություն: Բոլոր դեմքերում առաջարկված նոր ձեռաչափով հսկա մեջ նոր ձեռաչափով կատարված մագործակցության ժուրգը բանակցություններ լինելու են ՀԱՀ յատանի հետ:

Enīr pēmferņus' uustū hō

Բոլոր բարեկանաց ազգական մասնացույց է անում, որ Ապրիլի 24-ից հետո գլխամատույց արագությամբ տեղի կունենան իշխանական ձևորդություններ եւ Հայաստան գույքը կազմակերպված է առաջարկությունում:

Ənirfəwujh...

☞ 1 Նա մասնավորապես
անդրադարձակ միջազգ-
գային իրավունքի մա-
սագետ դրոֆեսոր Յուրի Բարսեղո-
վի «Հայոց ցեղասպանություն.
Թուրքիայի ղատախանավու-
թյունը եւ միջազգային հանրու-
թյան դարձավորությունները»
հիմնարար գիտական աշխատու-
թյանը:

«Յուրի Բարսեղովն աշխատություն է Երկայնացել մեզ, որտեղ ոչ միայն առկա են 65 Երկրների արխիվներից հավաքված փաստաթթեր, այլ նաև մեկնաբանել է միջազգային իրավական տեսանկյունից Թուրքիային դատասխանատվության կանչելու հնարավորությունը», - ասաց նա:

Արամ Սարգսյանը խոսեց նաեւ դրդիւնորի թողած մեկ այլ աշխատության մասին, որը դեռևս սովորված է: «Այս աշխատության մեջ լիովին ներկայացված է, թե միջազգային որ դաշտան կարելի է դիմել, որը՝ ոչ, որդեսզի Թուրքիան այդ հարցում լինի մասնակից», - ասաց նա:

Ուսումնասիրելով անվանի գիտ-
նականի աշխատություններ՝ Ա-
րամ Սարգսյանը եկել է մի եղրա-
կացության, որ դեմք է Գերմանիա-
յի Բունդեսբարգին ու կանցլերին
ներկայացնել հիմնավոր փաս-
տարկներ, որոնք ցույց կտան Գեր-
մանիայի մեղսակցությունը Հա-
յոց ցեղասպանության իրակա-
նացմանը:

Պատմաբան Արմեն Մարտիրյա-
նի դիմականը՝ Յուրի Բարսեղո-
վի աշխատանքների ժողովու-
թակալել են Յայոց ցեղասպանու-
թյան հարցի վերաբերյալ ժեսա-
կան գիտելիքներ։ «Յուրաքանչյուր
աշխատան, որ կատարվի, դեռ է
խարսխվի Բարսեղովի աշխատու-
թյունների վրա», - եւստից Արմեն
Մարտիրյանը։

Խոսելով «Դայոց ցեղասպանության հետևանքներ» եղրույթի մասին՝ դամարանը նշեց, որ այն բաղկացած է հինգ կարելոր մասերից: «Առաջինը հայրենազրկումն է, մեր հայրենիքի կորուսը, Երկրորդը՝ դամամանչակութային ժառանգության ոչնչացումը, որ շարունակվում է մինչ օրս, Երրորդը՝ մարդկային կորուսները, ինչը մեծաղես ազդել է մեր ժողովրդի հետագա կենսագործունեության վրա, չորրորդը՝ նյութական կորուսներն են, որին զուգահեռ ընթացել է հայ ժողովրդին զանգվածաբար ունեցրելը, եւ Վեցամես հոգեկան խեղումներն են, ինչից գերծ չի մնացել հայ ժողովուրդը», նշեց Արմեն Մարտիրյանը:

Նրա խսովով՝ անհրաժեշտ է
Թօնութիւնից ուղղված թղթածրար
մշակել, որին զուգահեռ կազմել
նաեւ մարտավարական փաստա-
թութք, որում կմատնանշվեն այն
մեթոդներն ու մեխանիզմները, ո-
րոնց միջոցով հնարավոր կինհի
հասնել նշյալ հետեւանմբների վե-
րազանան:

Նա ընդգծեց այն փաստը, որ Դայոց ցեղասպանության 100-րդ տարեկիցի նախօրեին մեր ժեւադրումները փոխվել են. այժմ մենք խոսում ենք ցեղասպանության հետևանքների վերացման նախին: «ԽՍԿ աշխարհի աշրբե Երկրների կողմից հարցի ճանաչումը ինքնանդատակ լինել չի կարող, բանի որ փորձը ցույց է տալիս, որ այդ Երկրները ճանաչում են իրենց նողասակահարմարությունից ելնելով: Խնդիրը նրանում է, որ հարցը ճանաչեն ավելի ազդեցիկ դերակատարներ, որոնք իրենց ճանաչումով ճնշում կգործադրեն նաեւ հանցագործ լիեռության վրա», - եղափակեց Արմեն Մարությանը: (Ա. Մարությանի գեկոսոյցը տեսնել 8-րդ եւ 9-րդ էջերում):

ՀՈՎԻԿ ԱՖՅԱՆ

Օանի որ Հայաստանում այս օրերին ըստ էության բաղադրական գործընթացներ եւ հետեւաքա՞ իշաղարձություններ իշջ են կատավում, կաճ կատավում են հասարակության աչից ու ականջից հեռու, առաջարկում ենք մի ճափուր բաղադրական խաղ խաղալ: Դրա համար ամերածեց է Երկու բամ՝ խաղալու ցանկություն եւ Երեւակայության վար արտահայտված զգացողություն: Եթե դորի Երկուսն էլ ունեն, ուրեմն շարունակենք:

Վկիր հերթը կգա: Մենք էլ, լանի որ բաղաբակիրթ մարդ եւ ղետության լիարժեք բաղաբացի լինելուց բացի՝ ի դժբախտություն մնեց նաև միամիտ մարդ ենք, անում ենք այնպես, ինչպես ասում են: Այսինքն ընտրում ենք գործող բաղաբարեթին, որը լրիվ լեզիսիմ բաղաբարեթ է դաշնում:

(Ի դեմ, ընորհավորում ենի ղարտն Խոլաթյանին՝ Երկուաքրի օրը Արմավիրի խաղաքամետ Վերջնուրվելու կապակցությանը):

Արդեն տանը մենք այդպես էլ չենք մշածում, կամ ուս ենք զիյո ընկում, որ փաստութեն, հաշվի առնելով, որ հայրենի ընդուհնության հա-

Նակցելու դրանց բոլորին:
Ընդդիմությունը, փասորեւ, չու
նի: Եթ կունենա, այդ ժամանակ է
կսանա ՀՅԿ-ին խաղավակիր ճա
նապարհով հաղթելու հնարավորու
թյուն եւ մեզ՝ արմավիրցի լինեմ, թ
երեւանցի՝ փրկության հոլյս տալ
իրավում:

Իսկ մեր առաջարկած խաղն ավարտվեց: Արմավիրում Ռուբեն Խորեայանը կաշունակի փայտամետ է իր գրծությունը, որը սկսվել է 2004-ից, արդեն 11 տարի: Ի դեռ դարն Խորեայանը, ով ՀՀԿ-ակաս է, համեմայն դեմք՝ Երևանում ընթարություններում ինքնառօս

Ուր էիր, լնդիհմություն

Բացի Արմավիր բաղադրի ընակիշ-
ներից, նյումերու դասկերացներն,
որ ամրավիրցի են, եւ նեզ, ինչողու-
նաւու քալինցիներին, սիստանցինե-
րին, դուկասյանցիներին, իշխան-
ցիներին, ստիտակցիներին, հրազ-
դանցիներին, սեւանցիներին, եղեգ-
նաձորցիներին, արտաւացցիներին
եւ իհարկե երեւանցիներին արդեն
մի բանի տարի խոստանում են, թե
«իհեսս բան չի մնացել, մի ժի էլ
հուլու տանի եւ սրանի, այսինքն՝ ռե-
ժիմը, կամ ինքնական կգնա, կամ
արյունվիկ կգնա, ինչը մենք չենք
ցանկանում, բայց կարող ենք
ստիրված անել»:

Օրերից մի օր էլ մեր հայրենի Արմավիր քաղաքում տեղի են ունենում քաղաքամետի ընտրություններ։ Դե մենք էլ, որպես քաղաքակիրք ճարդ եւ ղետության լիարժեք քաղաքացի, մշածում ենք, որ ահա, ընտրությունները միակ լեզիտիմ հնարավորությունն են. կգնամ, կընտեմ մեր ուզած ընդդիմադիր թէկնածուին եւ գոնե Արմավիրից «սրանց դրւս կօղբռեմ»։

Ընտրության օրը գնում ենք տեղա-
մաս եւ ինանում, որ թեկնածուն
մէկն է՝ գրծողը, հասկանալի է՝
ընդդիմության հետ ոչ մի կապ չու-
նեցող «սրանցից նեկը»։ Մեզ, սա-
կայն, համոզում են, թե ոչինչ, դուք
ընտրե՞ք իրեն, միեւնույն է՝ միայն Ար-
մավիրով բան դուրս չի գա, դեսէ է
կենարնը բանդեսի, Երեւանը գրա-
վենի, որից հետո նոր միայն առան-
ձին-առանձին եւ իննաբերեաբար
հաղթեսի մարգերում, մի օր էլ Արմա-

Դանձնաժողովը բվեարկության արդյունքներն և հաշվում:

մար ճարգերի բաղաբների դեմքի
ընտրությունը անտեսված բան է,
նշանակում է, որ կամ ընդդիմու-
թյունը այդ ընտրությունները չի կա-
րելուրում, կամ կարենուրում է, բայց
բավարար ռեսուրս չունի, որովհազ
մասնակցի դրանց: Երկու դարա-
գայում էլ նշանակում է, որ այսօ-
վա ընդդիմությունը թույլ է: Առա-
ջին դարագայում թույլ է, որովհե-
տեւ բաղաբանություն չի հասկա-
նում, երկրորդ դարագայում թույլ է,
քանի որ մրցակցում է, ավելին՝
ցանկանում է հաղթել ՀՀԿ-ին, որը
ոչ միայն կարենում է բոլոր տեսա-
կի ընտրությունները երկրում՝ լինի
դա Հանրապետության նախագա-
հի, թե դրոնցի սօնօթնի, այլև ունի
բավականաչափ ռեսուրս՝ մաս-

շաղրվել է, ոչ թե առաջարդվել ՀՀԿ-ի կողմից- ԴԱ), նաեւ ֆուտբոլի ֆեդերացիայի նախագահ Ռուբեն Յայրամեցյանի խնամին է, եւ նախագահական անցյալ ընտրություններում, երբ Արմավիր բաղադրում Շաֆշի Շովիհաննիսյանը հաղթեց, ելեւրով «քարոյական նորմերից»՝ հրաժարական ներկայացրեց ինչը սակայն կառավարությունը չընդունեց:

Արմավիրի բաղադրային կայացած ընտրություններին, ըստ դաշտունական սվյանների, մասնակցել ընտրությունը 32,5 տոկոսը կամ 9 հազար 246 բաղադրացի, որոնցից 8 հազար 169-ը վկերկել է միակ թեկնածու Խվլաթյանի օգտին, իսկ 810-ը՝ դեմ:

Պուշկինի կյանքը

Սյս տարվա մարտի 13-ը խիս ուսագրավ ամսաթիվ էր: Բանն այն է, որ բացի «ուրբա 13» լինելուց, այդ օրը Սոսկվայի իր աշխատասենյակում Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը ընդունել է ՈՂ Գերազուն դատարանի նախագահ Վյաչեսլավ Լեբենեվին: Ընդհանուր առմանը՝ մարդու աշխատանքային եւ անկարեւոր թվացող այս հանդիպումը, դարձվում է լուրջ աշխարհավայրավական նշանակություն ունեցել. բանից դարձվում է, որ ՈՂ նախագահը ողջ-առողջ է, ամենեւին էլ ճահացած չէ, ինսուլս չի տարել, հիվանդ չէ: Համենայն դեպք՝ այս հանդիպումից առաջ Պուտինի մասին հենց այդպես էլ խոսում էին: Բայց բանի որ ժամանակակից աշխարհն այնքան բան է տեսել, որ մեծ դժվարությամբ է զարմանում եւ համոզվում, Կրեմլ՝ Պուտինի ողջությունը եւ առույգությունը ցույց տալու համար չբավարակեց միայն ներքին նշանակություն ունեցող հանդիպմանք: Անցած երկուտարբթի, երբ գերմանական մանուկում հայսնվեց տեղեկություն, թե Պուտինը մեջի հետ կաղված լուրջ խնդիրներ ունի եւ նրան բուժելու համար հատուկ

Սոսկվա է մեկնել ավստրիացի թիւկներից մեկը, ենթադրում են՝ մեջի լավագույն մասնագետը, Ո՞Դ նախագահը Սամկը Պետքրուրգի Կուսանսինյան դալաւում ընդունեց Ղրղզստանի նախագահին: Ո՞Դ նախագահի դաւտունական կայրը ոչ միայն այս հանդիդման մասին լուսանկարներ եւ տեսագրություն ներկայացրեց, այլև Ղրղզստանի նախագահը, հանդիդումից հետո, լրավամիջոցների ներկայացուցիչներին տեղեկացրեց, որ Պուտինը ոչ միայն խոսում էր եւ բայլում, այլև հենց Ո՞Դ նախագան էր վարում այն մեթենան, որով Ղրղզստանի նախագահը շրջագայել է Կուսանսինյան դալասի տարածնու: Մի խոսքով՝ Ո՞Դ նախագահը ողջ առողջ է եւ մաթելով նրան ֆաջ առնջություն, այդուհանդեմ փոռձենի հասկանալ, թե որ անո՞վ են արդարացված արեւմսյան մամուլի՝ «Պուտինը հիվանդ»: Վերնագրերը: Բան այն է, որ նման վերնագրով հոդվածներ արեւմսյան մամուլում հայտնվեցին Պուտինի տասնօրյա լության եւ այսպես կոչված՝ բազակարությունը:

թյան համադաշկերում: Այսինքն ճիշտ տաղը որ ՈԴ նախագահին ոչ ոք չէր տեսել, նա ոչ մի բան չէր հայտարարել եւ ոչ մի հրաման չէր արձակել: Չամաճայնեթ, Ռուսաստանի նման ղետության ղեկավարի համար, այն էլ այս ժամանակահատվածում, տասնօրյա չհայտարարված ակտիվ արձակուրդը ռոպայլություն է, իետևաբար շատ հնարավոր է, որ Պուտինն իրոք մեջի հետ կաղապած խնդիրներ ունի, ինչը նորմալ է հասկացես այն մարդկանց դարազայում, ովքեր սիրում են եւ ակտիվորեն գրադարձում են ծյուղոյով: Բայց մի բան էլ կա. Պուտինի տասնօրյա լուրջան օրերին ըվեցարական, տեսում ենք ըվեցարական դարբերականներից մեկը հայտարարեց, որ Պուտինը հայր է դարձել: Չավի առնելով, որ տիկին Պուտիննան, նկատի ունեն՝ ՈԴ նախակին առաջին տիկին Լյուդմիլա Պուտինան վաղուց արդեն ամուսնու հետ չի աղրում, աղա Պուտինին, ըստ ըվեցարական դարբերականի, նորից հայր է դարձել ամենեւին ել ոչ նա: Բանն այն է, որ ճիշտ վերոհիշեալ տասնօրյանում ըվեցարա

կան, ժեօնում ենք ըվեցարական կլինիկաներից մեկում որդի ունեցավ Ալինա Կաբաեւան: Դե ըվեցարական դարբերականն է, և խիս մոտ լինելով իրադարձությանը, ենթադրել եր, քա էլ ումից դեմք է տիկին Կաբաեւան որդի ունենա երե ոչ Պուտինից: Այնուհետեւ ըվեցարական թերթը եղակացրել եր, որ ուրեմն Պուտինը սասպ օր է արդեն չի երեւում, որովհետեւ ըվեցարական մասնավոր կլինիկայի մոտ գտնվող, ենթադրենք «հսկ դուք կարո՞ն եք» ամերիկյան փարում նշում է որդու ծննունդը: Անուուծ այս ամենը քացառադես ենթադրություններ են, քայլ ենթադրություն է նաև այն, որ Պուտինը իր տասնօրյա ջողովրդյան ժամանակահատվածում զբաղված է եղել քացառադես դեւական գործերով. Ո՞յ նախագահը, դատելով նրա բնակլությունից, այդքան էլ չի սիրում դեւական գործերով ծածուկ զբաղվել, ուրեմն...

անին ձանձրալի կլիներ առանց
աշմբասանի՞ց»: Այսինքն ՌԴ Նա-
սագահը ամենեւին էլ չի հերթի եւ
ուս ամենայնի՝ ցանկություն էլ
ունի հերթելու իր նախն ոջանառ-
ող բամբասանները, թեկուզ
իշայն այն դաշտով, որ չէր ուզե-
աւ իր կյաներ ձանձրալի դպինա:

Սի բան է սակայն տարօրինակ. Անգամ Պուտինի դարագայում մեջքի ցավ կամ որդի ունենալը սամենեւին էլ ամոթ բան չէ: Դա ա- սենեւեին չի նշանակում, որ Ո՞- սահագահը այլեւս չի կարողա- լում դետուրյուն դեկավարել, ուրցել է բանականությունը. չի դիրամդեռում իրավիճակին, նոր- այլ չէ: Ֆիշ հակառակը, եթե Պուտինի տարիքում մեկը մեջքի ցավ չի ունենում, դա նորմալ չէ, առավել առավել է այլ տարիքում նաեւ որդի ունենում, դա միայն ցույց է ալիս, թե որքան առողջ ես Եւ բո- ռորվին էլ ոչ իիվանդ, ինչն այդ- ան անհրաժեշտ է դետուրյուն դեկավարելու դժվարին գործում:

Սի խսովով՝ Ո՞Դ նախագահն
այնուեն է աղրում եւ այնուեն է
ռում, որ նրա կյանքը երթի ձանձ-
ալի չի դառնա:

ՀԱՍԻՆ:

ԱՐԱՄ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

**Քաղաքական վերլուծաբան,
բանապիրական գիտությունների թեկնածու**

Աշխարհագաղաքականություն

Ինչեւս եւ 100 տարի առաջ, մեր ժողովության հարցում հսակած տարբերվում են բարեկամները, անտարբերներն ու հակառակորդները: Ինչուես եւ 100 տարի առաջ, Ռուսաստանը եւ Ֆրանսիան այն երկրներն են, որոնց հասարակական կարծիքը եւ բաղադրական միտքը տրամադրված է հօգու հայությունը: Դրա արտահայտությունը ճախագահներ Վլադիմիր Պուտինի եւ Ֆրանսուա Օլանդի դաշտասակամությունն է Ապրիլի 24-ին լինելու մեր կողմին: 100 տարի առաջ, երբ սովորվեց մեկ ու կես միլիոն արեւմտահայ, 600 հազարը փրկվեց գաղթի ճանապարհներին: Դեռ 1960-ական թվականներին դաշտաբան Մկրտիչ Ներսիսյանը հաւաքել էր, որ 600 հազար հայերի կեսը անցավ ռազմածակաշի գիծը Եւնտավ Ռուսական կայսրություն՝ փրկություն գտնելով ընդհուտ Դնի Ռուսովի, Եկատիրինոդարի, Մայկոնի ու Դերբենդի շրջաններում: Այդ գաղթականների հայաստան վերաբարձման գործը առաջին հանրապետության իհմնադիր հայրենական պատմության մեջ առաջին առաջարկ է համարվում:

Նը, որ սիդում է ընդհանրաբես ավելի քարոյական լինել բոլոր նրանց, ովքեր իրենց կյանքում գեթ մեկ անգամ առնչվում են այս թեմային:

Նշանող բարձրացրել են մի մակարդակի, որից այն իշեցնել ուղղակի հնարավոր չէ: Եթե Հայաստանում կամ Սփյուռքում հանկարծ գտնվեն ուժեր, որոնք ամենատարբեր դաշտառներով համաձայն չեն այդ թեզի հետ, եւ եթե հանկարծ նրանց «ամենախաղաղասիրական» կամ այլ մատություններով հաջորդի հասարակության վրա էական ազդեցություն ձեռք բերել, մենք որպես ազգ եւ պետություն անդառնալի նոր կորուսներ ենք ունենալու: Մենք ձեռք չենք բերելու նոր բարեկամներ նախկին հակառակորդների ճամբարից, որովհետև այդ նոր բարեկամները մեզ ուղղակի խարելու են, բայց կորցնելու ենք բարեկամներ, ովքեր մաֆուր մնշի, մաֆուր սրի ու մաֆուր խոշի թելադրանով անցած տասնամյակներում մեր կողմին են եղել: Ամենահինար վիճակը «յուրայինների մեջ օսար, օսարների մեջ՝ յուրային» լինելու վիճակն է: Եվ վերջին տան տարիների ընթացքում այս վիճակի մեջ հայտնվածներից տասերն իրենց մասկի վրա համոզվել են, որ

Աշխարհագույն պատմություն, բարոյականություն, նղատակահարմաքնություն *Խոհեմազ Շահումյանի 100-ամյա սարելիցի նախօրեին*

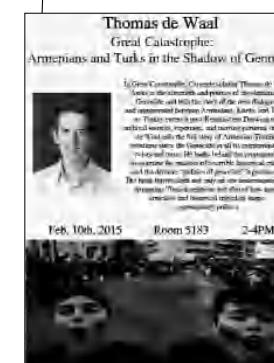
Հայոց ցեղաստանության 100-ամյա տարելիցի տարում հնչեղ ձեռնարկներ՝ տակաս չկա: Եթե եւ առաջին օրը Երեւանում էին հավաքվել 34 երկրների պելի բան 160 լրագրողներ, որոնք նաև կազմում էին «Արարածի ստորոտում» մեջ դիմանալու համաժողովի բեմանական կողմանի պատճեն: Այդ հզոր համաժողովի բեմանական կողմանի պատճենը հայոց ցեղաստանությունն էր, եթե այս պատճենը կազմում էր այդքան երկրների մամուլում բավարար չափով ու բավարար որակի հրադարակումներ կլինեն օրվա բեմայով: Մեղիս-Փորումի բարձրակետը՝ ՀՀ նախագահի ելույթը էր ու դրան հաջորդած հարցուղարախանքը, ինչը լույս է սփռում 100-րդ տարելիցի բեմայով մեր Երկրի դաշտավայրական դիրքորոշումները, ու մուտքում ների հարցում: Սասանակցելով մեղիս-Փորումին եւ ըփկելով տարբեր երկրների լրագրողների հետ՝ ես մտածում եի, թե որքան մնայուն եւ ամուր են աս խարիս դեռույթունների աշխարհաբանական նախադաշտությունները, քարոզ յականության նկատմամբ զմբոնումները եւ բաղադրական նորագույն աշխատանքները:

ԴՐԱՆԻՒՅՈ օԳՈՒՏ ՀԿԱ

Համոզված եմ, որ Հայոց ցեղաստանության 100-ամյա տարելիցի դասերից մեկն այն է լինելու, որ 100-ամյա փորձի հմաստավորնան ու մշակման արդյունությունները մեր ազգային անվտանգության համարդրույթում շատ ավելի նանրակրկից են խոր դեմք է ձեւակերպելու աննողաս միջավայրում գտնվող Հայաստանի արտադիրն բաղադրական եւ ներին բաղադրական բայց երդ Հայոց ցեղաստանության միջազգային ճանաչման ու դատարարության, ինչպես նաև Շուրեմայի իշխանություններից, բաղադրական համակարգի եւ հասարակությունից մեր ակնկալիի Վերաբերյալ: Յետաները երեք Հոլովունիք թեման առողջախի առարկա չեն դարձել: Ոչ թե այն դասառով, որ առեւրից լավ չեն հասկանում, այլ այն դասառով, որ դա հետական ազգի եւ իշխայիլ դետուրյան անվտանգ գործության կարեւորագույն հոգեբանական բարոյական երաշխիքներից մեկն է: Յետական ողջակիզման խնդիրը ցեղաստանություն ձեւակերպելիս՝ Ռաֆայել Լեմկինը աչի առաջ ուներ հայկական ողբերգության նախադեմը: Այսօր մենք ենք դատարարակած ուսումնասիրելու ու ավելի լավ հասկանալու աշխարհի հետաների մոտեցումները Հոլովունիք դատարարության մերօյա գործընթացմերում: Հայոց ցեղաստանության միջազգային դատարարության գործընթացը չքուլացող տեսմերով դեմք է շարունակել հաջորդ տասնամյակներին:

ԿԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԴՐ ՎԱՎԱԼԻ ՆՈՐ ԳԻՒՐՔԻ՝ ԽԵՏԵՂԵԿՈՒՅԱՆ ՏԱՅՆԱՄՅԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ճեւ, առաջինների ճանաչման առավել դահանջների վերաբերյալ ժամանակակից մոտենալու մասին:

Վերջինների ժմանակական նոտցուների լույսի ներդիրը:

Գրի հրատակման առթիվ վերնույցալ համալսարանի «Ground Zero» սրճարանում փետրվարի 23-ին դր Կապալը թեմայի շուրջ զրուցել է նոյն համալսարանի միջազգային հարաբերությունների ինստիտուտի և նորեն դրոֆ. Ուրեմն հնգիլիքի հետ, ով խորհրդային Միության վիլուգման տարիներին տարածաշրանում է եղել (Ներառյալ Հայաստանում) եւ գրի է արել սառող ուստեղազմի ավարտի մասին: Հ. Օ.

ԱՐՄԵՆ ՄԱՐՈՒՅՅԱՆ

Օրեւ լուս տեսավ ՀՅ ԳԱԱ
Պատմության ինստիտուտի Դայ-
կական հարցի եւ հայոց ցեղաս-
տանության դատմության բաժ-
նի վարիչ, դատմագիտության
թեկնածու, դոցենս Արմեն Սա-
րումյանի «Դայոց ցեղաստանու-
թյան հետեւանների հաղթահար-
ման հիմնախնդիրներն ու դատ-
մաիրավական հիմնավորումնե-
րը» շահեկան աշխատությունը:
Որով փորձ է կատարվում դա-
մական փասէրը համարդելով
միջազգային իրավական նորմե-
րի ու սկզբունքների հետ, վեր հա-
նել Դայոց ցեղաստանության
հետեւանների հաղթահարման
դատմաիրավական հիմքերն ու
հնարավորությունները: Ընդգ-
ծենի, որ սույն մենագրությունը
նորովի մուտքումներով եւ իրա-
վական դատառահետեւաննա-
յին կաղերի օբյեկտիվ բացա-
հայտման ուղղությամբ լուրջ
ներդրում է ու թարմ խոսք ցեղաս-
տանության աստղարեզում:

Անհրաժեշտ է սակայն հսակ կեցնել, թե կոնկրետ ինչ են հասկանում Դայոց ցեղասպանության հետեւամբներ ասելով եւ ինչդեռ կամ ինչ չափով են դաշկերացնում այդ հետեւանքների հաղթահարումը, բանզի կամ այնպիսի հետեւանքներ, որն ուղղակիորեն անվերականգնելի են: Այս առունով դեմք է օտել, որ մեզանում հաճախ կատարվում է Դայոց ցեղասպանության իրազործանք հայ ժողովրդին հասած վնասների ու կորուսների նույնականացնումը այդ հանցագործության հետեւանքների հետ, մինչդեռ դրանք սարքեր բաներ են: Դայոց ցեղասպանության վնասներն ու կորուսները հայությունը զգաց այդ հանցագործության ընթացքում ու դրանց անմիջապես հետո: Դայոց ցեղասպանության չդատապարտած ու այդ հանցագործությանք հայությանը հասցված վնասների չհատուցումը բազմադասելեց դրանք վերածելով հետեւանքների, որն ու հայ ժողովրդին արդեն մեկ դար է շարունակում է կրել իր ուսերին Դայոսանում եւ Սփյուտքում: Մաս իման վրա է, որ որու հետազոտողներ միանգամայն իրավագիրեն դնդում են, թե բանի դեռ հանցագործ դետությունը՝ Թուրքիան չի ճանաչել Դայոց ցեղասպանությունը եւ չեն հաղթահարվել այդ հանցագործության հետեւանքները, ուստի գործ ունեն շարունակվող ցույսապահության հետ:

Հայոց ցեղասպանության հետևանքները եւ առավել եւս դրանց հատուցումն ու ծավալները յուրաքանչյուր հայ յուրովի է դատկերացնում, ուստի կարծում ենք, որ Համահայկական հշչակագրից տրամաբանութեն բխող հաջորդ ժայլ դեմք է լինի «Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման համար Թուրքիային ներկայացվելիք հիմնավոր դատմա-հրավական դատանշների փաթեթ-փաստաթղթի» ընդունումը։ Քաչակագրի 6-րդ կետն, ըստ էության, հենց դրան է վերաբերում, արձանագրելով, որ դեմք է մշակվի հրավական դատանշների թղթածրաւ՝ դիմելով այն որդես

անհատական, հաճայնաբային եւ հանգգային իրավունքների եւ օրինական շահերի վերականգնման գործընթացի մեկնարկ։ «Պահանջների փաթեթի» կամ «Քրթածրարի» ընդունումով Հայոց ցեղասպանության հետևանքների եւ Թուրքիային ներկայացվելիք դաշտանջների հարցում կծեւավորվի համազգային միասնական մոտեցում, որից այլևս չի կարող լինել որեւէ ժեղում։ Կարկավոր է այս գիտակցել, որ այս հարցում յուրաքանչյուր իմբնագործությունների մեջ նույնական է առաջանական մոտեցումների արարերություններ անդաման օգտագործվելու են մեր դեմ՝ նոյանակ հետապնդելով աւագայնություններ մօցնելու հայ ժողովրդի հասկածների միջներ եւ ժեղեն ծիծ ճանապարհից։

վածի՝ հայաստանցիներ, արդելով սարբեր Վարչակարգերի դայնանաներում ժամանակի ընթացքում Օրամի ձեռք Ես թերել Միջյանցից սարբերվող մասնողություն ինչն էականորեն բարդացնում է

Կլազմեր հայերի թիվն այսօն հանցագործությունից մեկ դա անց, եթե հանցագործության գրիերը ողջ լինեին: Այս առողջ մով դեմք է հաշվի առնել այն որ արեւմտահայերի ընտանիքներ

Զախից ազ՝ Արմեն Սարույշյան, Առող Մելիքոնյան եւ Վլադիմիր Աղայան

Հայոց գեղաստանության հետեւանմբները եւ
դրանց հաղթահարման ուղղությամբ
կատարվելիք հաջորդ ժայլերը

Հայոց ցեղասպանության իրագործմանը հայ ժողովրդին հասցված վնասներն ու կորուսները եւ դրանց չվերացման դաշտառով առաջացած հետևանքները դայմանականորեն կարելի է բաժանել հետեւյալ խճբերի՝ ա) հայրենազրկում, բ) մարդկային կորուսներ, գ) նշակութային ժառանգության կորուս, դ) նյութական կորուսներ, ե) հոգեկան խեղումներ ու հոգեքանական բարդույթներ։

ՀԱՅՐԵՆԱԶՐԿՈՒՄ. հայ ժողովրդին իր բնօրրանից զրկելը Հայոց ցեղասպանության գլխավոր կորուսն է: Միաժամանակ՝ այն ցեղասպանության կազմակերպիչների համար հանդիսացել է այդ հանցագործությունը կատարելու կարեւուրագույն շարժակիքը եւ նղասակը: Չանի որ խոսք հայրենիքի մեծ նասի՝ 9/10-ի կորսի նասին է, ուստի դեմք է հսկակեցնել, թե դա ինչ հետեւանքներ է ունեցել եւ ինչպես է անդրադարձել հայ ժողովրդի հետազակնացությունը և առաջանակ կազմակերպության ու զարգացման վրա:

Մի կողմից՝ հայրենիքի կորսի
հետեւամբ դեմք է հաճարել
Ավիտոքի գոյավորումը, որովհե-
տեւ այդ գործնաթացում ցեղաս-
տանությունից հրաժռվու փրկված
արեւմահայերը, կորցնելով ի-
րենց հայրենի օջախները, սփրո-
ված էին հայրենիքից դրու ամեն
ինչ սկսել զրյաց՝ օսար միջա-
պայրում անցնելով համակերպ-
ություն և անհաջող պատճեն

նան դժվարին ճանապարհ: Մյուս կողմից՝ հայեմնիքի մեծ մասի կորուսը եւ արեմտահայոթյան ողջ մնացած հաւզվածի դրւսնողնքը Արեմնյան Հայաստանից Երկիելկեց հայ ժողովրդին, խաթարեց Արա միասնականությունը, ջատեց ուժեցն ու կասեցրեց բնականոն զարգացման հեռանկարները: Յեղաստանության հետևանոնվ աշխարհագրութեն միմյանցից հեռացվել են հայ ժողովրդի Երկու հիմնական հաւզվածները, ինչը լուրջ խզում է առաջացրել Արանց միջեւ: Արդյունինված արեմտահայերը դարձել են սփյուռքահայեր, իսկ արտելահայերն ու Արեմնյան Հայաստանում հաստաված արեմտահայության մեջ հայ-

Իամահայկական հարցերի լուծ-
ման գործողութազր:

ՍԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՏ-
ՆԵՐ. Ցեղասպանությունից հե-
տո հայ ժողովրդի մարդկային
կորուսմերը կազմեցին շուրջ
1,5 միլիոն մարդ: Սակայն
մարդկային կորուսմերի թիվը
հսակեցնելիս, անդայմանո-
ւեն դեմք է հաշվի առնվի նաև
ցեղասպանության բաղաբակա-
նության ընթացքում իշլամա-
ցած հայերի թիվը, որոնք ցե-
ղասպանության զոհ-ժողովրդի
համար նույնական մարդկային
կորուս են, բանգի ուժացման
այդ գործընթացի հետևանուկ-
նամբ դադարել են իրենց հայ-
համարել:

Սարկային կորուսների թվի
հսակեցումից հետ անհրա-
ծես է դարձել, թե այդ կորուս-
ներն ի՞նչ հետևանմեր են ունե-
ցել եւ ինչպես են անդրադար-
ձել հայ ժողովրդի հետազա վե-
րաբերության վեա եւ որքան

րը, որդես կանոն, բազմազա-
վակ էին: Բացի այդ, 25 տարի
մեկ կատարվում է բնակչությա-
վերաբարություն (ռեգեներա-
ցիա), այսինքն՝ անցած մե-
դարի ընթացքում առնվազ-
չորս անգամ կկատարվեր նաև
սղանված արեւմտահայերի վե-
րաբարությունը, եթե նրան

ողջ մնային:
ՄԵՎԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆ
ԳՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐՈՒՏՍ. Հայոց
ցեղաստանության իրավունքի
մամբ հայ ժողովրդին հասցեվ
են վիրխարի ճշակութային կոռ
ուսներ: 1914 թ. թուրքական
Պատումական ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
Ի համաձայն՝ արեւմտահայեր
ունեին 83 առաջնորդարան
1860 հյակական ԵԿԵԼԵՑԻՒՆԵՐ
մատուններ, 451 վանին եւ շուրջ
2000 վարժարաններ: 30ՒՆԵՍ
ԿՕ-Ի 1974 թ. ՏՎԱՅԱՆԵՐԻ համա
ձայն՝ Արեւմտյան Հայաստան
վաններից ու ԵԿԵԼԵՑԻՒՆԵՐԻց
1915 թ. եւ Տաճուն է մնացել

913 Ժինություն, որոնցից հետագա սարդների ընթացքում 464-ը լիովին ոչնչացվել են, 252-ը վերածվել փլատակների, իսկ 197-ը՝ վերականգնման լուրջ կարիք ունի: Ակնհայտ է, որ նույն ճակատագրին են արժանացել նաև հայկական առաջնորդարաններն ու Վարժարանները: Պետք է նշել, որ Երբ խոսում են «շարունակվող ցեղասպանության» մասին, նկատի ունենալ նաև Թուրքիայի կողմից հայկական դատմածարտարադրտական հոււշարձանների, եկեղեցիների ու Վաների նկամաճը դեւականութեն շարունակվող՝ ոչնչացման բաղադրականությունը, որը նոյատակ է հետաղնորդում Արեմյան Հայաստանում վերացնել այն ամենն, ինչն աղացուցում կամ

Վկայում է այդ տարածքի իրական տիրոջ՝ հայերի մասին:

Մշակութային ժառանգության կորուս ասելով, սակայն, չդեմք է սահմանափակվել միայն դատարարաբարձրական կառույցների ոչնչացումով: «Գենոցիդ» եզրույթի հեղինակ եւ ՍԱԿ-ի 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ին «Ցեղասպանության կանխարգելման եւ դրա հաճար դատի ճասին» կոնվենցիայի համահեղինակներից մեկը՝ Ռաֆայել Լեմկինը, դեռևս 1933 թ. Մարդիում կայացած միջազգային ժեւական իրավունքի կանոնակարգման հիմքերորդ կոնֆերանսում ունեցած իր հատուկ գեկույցում առաջին անգամ բավականին հստակորեն սկզել է ազգային-մշակութային ցեղասպանության սահմանումը: Մանրանասն ներկայացնելով Օսմանյան կայսրությունում հայերի զանգվածային ոչնչացումը, Լեմկինը դա անվանում էր «անանուն հանցագործություն» եւ դրա դրսեւումներից էր համարում նաեւ «վանդալզիմի այն գործողությունները, որոնք ուղղված են ազգային, կրոնական, ռասսայական կամ էթնիկ խմբի մշակութային արժեքների ոչնչացմանը՝ ճայրենի լեզուն արգելելու, տղագիր գրեթե, դրուցները, դատական հոււշարձանները, դատամական հոււշարձանները, դատամական հոււշարձանները ոչնչացնելու կամ դրանցից օգտվելու արգելի մի-

Ուրեմն՝ հայերի նկատմամբ
մշակութային եղեննի դրսելորում
դեռ է համարել նաև հազարա-
վոր հայկական ձեռագրերի ոչն-
չացումը, որոնցում ամփոփված
էր հայ ժողովրդի հազարամյա
գիտական միտքն ու համարը:
Այդիսպէս ցեղասպանության
կազմակերպիչները մեզ մասնա-
կիորեն կորել են մեր նախնիների
մտից ու ոգուց, այս անգին գիտե-
լիներից, որոնք նրանք մեզ փոր-
ձում էին փոխանցել այդ ձեռագ-
րերի միջոցով: Մշակութային ցե-
ղասպանության այս հետևանք-
ները չեն կարող վերականգնվել
որեւէ նյութական
փոխանցում:

ԹՆՐՖԻԱՅԻ ԻՒՏՈՒՐՆԻՅՈՒՆԻՔՆԻՆ Այսրդայնագնում է Մրեւմնիսֆին

Թօնրիխան, լինելով ՆԱՏՕ-ի
անդամ, վերջերս ավելի ու ավելի
շատ հմնութեայնություն է դրսեւում արտաքին բաղադրակա-
նության ուղղությունների ընտրության եւ ռազմավարական
գործընկերների որոշման հարցերում՝ հարուցելով դաշինիք եւ
ԱՄՆ-ի դեկավարության մաս-
հոգությունը։ Արեւուսէի Երկր-
ներին ամենից շատ վախեցնում
է Ռեժիփ Թայիփ Էրդողանի
կառավարության մերձեցումը
Ուսւաստանի եւ Զինաստանի
հետ։

«Ըյու Յոր բայմ» թերթը
«Թուրքիայի վարչագծի տազմա-
լուսաբանուց կողմերի» թվում ա-
ռանձնացնում է Զինասրամից
օդային դաշտանության հա-
մակարգեր ձեռք թերւու կառա-
վարության ծրագրերը, որոնք նե-
րառում են ռադարներ եւ «Երկիր-
ոյ» դասի հեռահար հրթիռներ:
Թերթի սվյաներով, գործարի
գումարը կազմում է 3,4 մլրդ դո-
լար:

Եթե այդ համաձայնությունը աստատվի, աղա, հոդվածագիշ կարծիքով, դա կհակասի ՆԱԾՕ-ի գծով ամերիկացի ու եվրոպացի դաշնակիցների շահեգի օպերատորների համար:

ին, ասն որ Թուրքիան հրաժարվում է նույնականացնել Երանցից՝ դատարաբար պատճենով, թե կառավարությունը չի դաշտում ԱՍՕ-ի դիրքությունը Սիրիայի հարցում:

Ավելիս, Խորհրդայի դաշտանության նախարարն ավելի ստորագրելու Խորհրդայի նադրությունը:

լաղ հայտարարել էր, թե առհա-
րարակ չի նախատեսվում ազ-
գային համակարգի ինտեգրում
ՆԱՏՕ-ի դաշտային ական հա-
յակարգի հետ: Թերթի դնդնան
առաջանայն, դա ժեկի է ունե-
տում այն դաշտառով, որ ՆԱ-
ՏՕ-ի եւ Զինաստանի համա-
յարգերը անհամատելի են:
ՆԱՏՕ-ում ԱՄՆ-ի նախակին
ենայան իվո Դաալբերը հա-
նողված է, որ եթե Թուրքիան
ուրաժարվի ՆԱՏՕ-ի համակար-
գի հայտարարությունը:

11

9 ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ԿՈ-
ՐՈՒՏԾՆԵՐ. Հայոց
ցեղաստանության
նյութական կորուսմերի հետ
կապված հիմնականում հիշա-
տակվում է 1919 թ. Փարիզի Խա-
ղաղության վեհաժողովին Պո-
լոս Նուբար փառայի գլխավո-
րած Ազգային դատվիրակության
ներկայացրած հոււագիրը, որի
համաձայն 1915-1919 թթ. հայե-
րի ունեցած նյութական կորուս-
ները հաշվում են
19.130.982.000 ֆրանսիական
ֆրամկ: Սակայն հաշվի առնելով
այն, թե ինչ դայնաներում է
կազմվել ու վեհաժողովին ներ-
կայացվել այդ փաստաթութեր,
ակնհայտ է դաշնում, որ նշանակած

թիվը ամենեկին էլ չի կարող մեկնակետ համարվել, բանզի Ազգային դասվիրակությունն այդ լուրջ եւ դասախանառու աշխատանքի հանար ունեցել է չափազանց կարծ ժամանակ, որի ընթացքում ուղղակի անհնար է ամբողջական և յայլաներ հավաել ու համակողմանորեն համակարգել դրանք: Պողոս Նուբարի հոււագորում չեն հաշվառվել այն նյութական վճաները, որոնք թուրք-աղբեցանական զորերի կողմից

բաշամաճա գործու զորքոց
հասցել են Բավի հայությանը
1918 թ. եւ, բնականաբար, չէին
կարող հաշվառվել փաստաթուղ-
թը ներկայացնելուց հետ արդեն
մենալականների կողմից 1920 թ.
արեւելահայությանը, 1921 թ. կի-
լիկիհայությանը եւ 1922 թ.
Զնյութնիայի հայությանը հասց-
ված նյութական վճաները: Ուս-
ի՞ որու հեղինակների կարծիքով,
Յեղաստանության շարունակա-
կանության բաղաբականության
արդյունքում հայերին հասցված
նյութական վճախ նշված թիվը
ուժեք է ավելանա առնվազն 20%-
ի չափով: Որդեսզի ավելի հստակ
դատկերացում կազմվի, թե ինչ
մնանական օգուտներ է բաղել
թուրթական դետությունը հայերի
գանգվածային կոտորածներից ու
յեղահանությունից, բավական է
նշել, որ, հակառակ դատերազմա-
կան ծանր դայնաններին եւ կայս-
րության մնանության կարգածա-
հար վիճակին, երկի դետական
բրյուջեն արձանագրեց աննախա-
նություն ած: Այսուհետեւ 1914-1916

Հայոց գեղասահմանության հետեւանքները եւ...

բ. այն կազմում էր 35 մլն օսմանական ոսկի, առաջ 1915-1916 թթ.՝ 8 մլն, իսկ 1917-1918 թթ.՝ 85 մլն: Կը կարծիք կամ հայտ է, որ սվյալ դպյանամնեամ թուրքական բյուջեի ննան առ կարող է աղափակվել միայն այլինքի գույքի եւ ունեցվածի բռագրավակնան հաւելին: Այստեղ տեսին է արձանագրել դատապարտական այն փաստը, որ թուրքական դեպարտամենտը, փասորեն, օգտվում էր իսկ կողմից կազմակերպված իրագործված հանցագործությամբ՝ Հայոց ժեղաստանության դժուդականության վերաբերյալ:

Պողոս Նորարի հուշագիրը լետք է ծագուի նաև ըստ Հոլովաչյանի հետեւանով Գերմանիայի պատմական ուժի մեջ առաջակա դուռմիջ հրեաներին հասցված նասների հատուցման փաս- տքը թերի, մասնավորաբե ըստ 1952 թ. սեպտեմբերի 10-ին կնք- ած Լյուիսենբուրգյան համա- պատճենի, որով Գերմանիան պարտավորվում էր սկսել Հոլովու- թի հետեւանով հրեա ժողովրդին ասցված նյութական վնասների առողջություն:

Բացի դրանից՝ նման հաւաքը կարելի է կատարել կատարելիս դեմք է անդամանութեն հաշվի առնելու ժողովի կողմից Լոգանի այսպիսի կատարելու միջոցով հայական համայնքի կալվածների պարունակությանը: Դայոց ցեղասպանության հետևանո՞ւնով հայերի զանգվածը ածային ունեցելու մասին համար նշուեցած նյութական հարստության ազգային բարձրավագնան համար: Դայոց ցեղասպանության հետևանո՞ւնով հայերի զանգվածը ածային ունեցելու մասին համար նշուեցած նյութական հարստության ազգային բարձրավագնան համար:

Օհնաստանը՝ զեստ արտահանդիւրի առաջին եռյակում

Վերջին տեղեկությունների համաձայն, Զինասաւանը Գերմանիայի դուրս է մղել գենֆ արտահանող երկների առաջին երակից եւ այժմ ինքն է զբաղեցնում 3-րդ տեղը: Այս մասին հաղորդում է «Ֆիզարո» թերթը, վկայակոչելով Սուհկումուն գործող Խաղաղության հետազոտման միջազգային ինստիտուտ (SIPRI) սվյալները:

«Ասիական երկրները շարունակում են ավելացնել իրենց ռազմական զորությունը՝ եւսը դնելով ռազմածովային ակտիվների վրա», դարձաբանում է SIPRI-ի գիտախառնող Սիեննոն Վեգեմանը մի հաղորդագրության մեջ: Չինական գենիի արտահանումների ավելի բան 2/3-ը նախատեսված է Պակիստանի, Բանգլադեշի եւ Բիրմայի համար: Պեկինը գենը է վաճառել նաև աֆրիկյան 18 երկրների:

81 1

Հոգեբանական լուր հարված հասցվել նաև Ցեղասպանության ընթացքում բռնի ճահմեղականացված հայերին, որոնք ճահվան ստանալիին տակ ստիդվակարաւությունից են իրենց ազգային դատականելությունից եւ ընդունելու օսարի կրոնը եւ հաւկանիւնելու Տասնամյակներ շարունակ նրան թուրիխայում արդել ու աղրում եւ վախի մթնոլորտում՝ ստիդվակարաւությունից իրենց իրական ինվնությունը: Ներկայունս, այսպես կոչված, «Քաղուն հայերի» ցուցնության միտում նկատվում է անգույնացից ոմանի՛ արդեն խոստ եւ նիրենց հայկական արմաները մասին եւ նույնիսկ փորձում եւ վերադաշնալ առավելական կրոնին, սակայն դեմք է խոստովանել, որ դա կատարվում է լուրջ հոգեբանական բարդություների, առաջին հերթին վախի հարյած հարնան դժվարին ճանադարիությունում:

Թուրքիայի Հանրապետության
կողմից ներկայում դեմքանը
ըստ իշխանագլուհի՝ Հայոց ցեղասպանության ժիմանական
ականանությունը, որը կասկածված
է դնում կատարված հանցանացությունը եւ, այդիսպէս և
նարգում է անմեղ նահատակների հիշատակը, Վիրավորում ու
միայն նրանց ժառանգագիտերի, առ
լեւ ողջ հայ ժողովրդի արժանացությունը: Ուստի՝ սվյալ բար
դարձականությունը դեմք է դիմում տալու համար առկա իշխանական
առկանության վերաբերյալ:

Հայոց ցեղաստանության կրուսներից ու դրանց հաջորդած հետեւանմերից յուրաքանչյուր հսակեցնելուց հետո «Պահանջների փաթեթում» կամ «Թթվածքաբառում» դեմք է իրավական տեսակետից հիմնավորվեն ու ձևակերպվեն Թուրքիային ներկայացնելիք այն դահանջները, որոնք իրագործումը կհանգեցնի Հայոց ցեղաստանության հետեւանմերի հաղթահարմանը:

Սակայն «Պահանջների փաթեթի» կամ «Քղթածարի» ստեղծումից հետո անհրաժեշտ է ստեղծել նաև Հայոց ցեղասպանության հետևանքները հաղթահրատան աղափովող նարտավարական, կիրառական փաստաթուղթ՝ Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահրաման գրի ծրով-դությունների ծրագիրը», որում մատնանշվելու են այն մեթոդներն ու մէխանիզմները, որոնցով հնարավոր է ինելու հասնել վերը նշված հետևանքների հաղթահրամանը: Գործողությունների ծրագիր կարեւորագույն հիմնախնդիրներից մէկը դեմք է դաշնա կատարվելիք աշխատանքների բաժանումը՝ Հայաստանի եւ Սփյուռքի միջեւ, ելնելով նրանց իրավասություններից, կարողություններից ու փորձառությունից: Ծրագրում նաև դեմք է հսակեցվեն այն ուղղությունները, որոնցով դեմք է տարվեն աշխատանքները: Մեր կարծինվ, դրանք գուգահեռաբար դեմք է ընթանան թէ իրավական եւ թէ բաղաբական հարթությունների մրա:

Միջազգային իրավական առումով Հայաստանը իրեւ միջազգային իրավունիք սուբյեկտ, հիմնվելով թե ԱՎՀ-ի կանոնադրության եւ թե անմիջականորեն՝ Տեղապահության կոնվենցիայի դրույթների վրա հայոց ցեղադատանության հարցով միջազգային դատական այսաներ դիմելու լայն հնարավորություններ ունի: Սակայն, գաղտնիք չէ, որ միջազգային իրավունիք եւ համապետական նորմերի կիրառման վրա լուրջ ազդեցություն ունեն աշխարհավարչական զարգացումները, աշխատաշուղանային գործընթացները, միջազգային հարաբերություններում ուժերի վերադասավորմանը եւ այլն: Այդ իսկ դատաստով Հայոց ցեղասպահության հետևանիների վերացման միջազգային իրավական գործընթացը դեմք է լրջորեն նախաղաւասպած ու աղահնվագրված լինի դրան նախորդող ու դրա հետ գուգահեր աշկող՝ բաղական գործընթացով:

ՉՈՐԻ ԲԱԼԱՅՆ

Նարդ մետք ճակերտեսով տարածի Երեւանյան լճի հյուսիս-արեւելյան ափին: Յաշվի առնելով քանգարանի ղետական նշանակությունը, նամակում շարադրվել էր խնդրանք՝ նոված տարածքը հանձնել «Այս» ակումբին դայնանագրով, որը սեփականության անհատույց նվիրաբերում (նվիրաբերության դայնանագրով անհատույց սեփականության իրավունքը նոված տարածքը տամադրել «Այս» ակումբին): (Այսդիսի ձեւակերպում է առաջակըել բաղաբաղդետարանում): Նամակում նշվում է եւ այն, որ կան մարդիկ, ովքեր կզբաղվեն քանգարանի նախագծնամբ եւ ժինարարությամբ:

Չափ բարեկարգ է որ ուղարկե-

Դա նշանակում է, որ ռուսակի լիորեն մոտ է Երազանի իրազրծումը, որի մասին մեր ժողովրդին դամբել էիմ դեռևս տասը տարի առաջ, գտնվելով «Կիլիկիա» առազատանավորմ, յոթ ծովերով ճամփորդելով Եվրոպայի ուրոց: Այս ժամանակ, Երափոկ նավակության ավարտին մեմբ Երազրմ էիմ նաեւ մեր ժողովրդի դամբության մեջ առաջին ուրցելույրա նավարկությունը կատարելու մասին մի առազատանավոր, որն անդայնան դեմք է կրե «Ամենիա» անվանումը, ինչորեւու Հայաստանի Ծովային թանգարան ստեղծելու մասին: Թանգարան ստեղծելու գաղափարը, հնչեցես դրամից առաջ «Կիլիկիա» նավը կառուցելու գաղափարը, դատկանում էր Կարենին: Առազատանավոր՝ XI-XIV դարերի կիլիկյան նավերի կրկնօրինակը, որ կառուցեցին նա եւ իր ընկերները, անցավ յոթ ծովերով առաջին անգամ, բայց ամենայնից Հայաստանի դետական դրույթ ներքն: Այդ ամենի մասին եւ, մասնավորապես, թանգարան ստեղծելու մասին ես դամբել եմ մեր ողիսականին նվիրված Երանորյակի Երրորդ գրում: Առաջարկում եմ որու հատվածներ «Կիլիկիա». Վերադարձ» գրից՝ թանգարան ստեղծելու մեր Երազանի մասին:

Անցյալ տարի տղաներից մեկը
մի բան ասաց. «Կարենը հորի ու-
նի: Նա հավաքագրում է աշխար-
հի ծովային թանգարանների սնօ-
րեններ» եւ գտնվում է նրանց հետ
նամակագրական կառի մեջ: Զեն հիշում՝ ով էր: Երեք Հայկ
Բաղդայանն էր, որի խոսի նար-
գարիքները ժամանակի հետ նա-
վի վրա դառնում էին ժողոսեղ-
ծագործություն: Բայց ճագրիս եր
ասված: Այդ առումով բացառու-
թյուն չկազմեց նաեւ Սովորությունը:
Կարենի հերթական ընկերը Ֆեղ-
րուսին էր՝ խորտակված «Վազա»
(որու ժեղեռում՝ «Վասա») նավի
թանգարանի սնօրենը: Իհարկե,
իմբնաշիր թանգարան է, որտեղ
իսկ «Վազա»-ի երեք կայսեր բն-
լոր բաց առաջասաներին՝ 1274
մ2: Ուժգին ծովահողմի ժամա-
նակ մենք մի խանի ռողբում հօց-
նում ենք եւ բացում երկու սավա-
ստելներ (միջին չափի): Հայկա-
ռակ դեմքում ամուր փիված մեծ
առաջասար կամ կրտսովի, ինչ-
պես եղավ Փոքրի փոթորկի ժա-
մանակ, կամ կը ըստ նավը, կամ էր
արմատահան կանի կայմը: Դրանի
բոլորը ֆիզիկայի օրենմե-
տն: «Վազա»-ի վրա, բացի սե-
փական ահությի աւշից, կային
նաև 64 ծանրազուն բնդանոթ-
եր, չհաշված անձնակազմի մոտ
հայրու անդամներին եւ դեռ մի-
այդան էլ դաշվավոր ուղեւորնե-
րի՝ երեխաների հետ:

«Կիլիկիա»-ի քանզարանը և սաեւ Կիլիկիայի քանզարանն է

...Կցանկանայի համեմատեր «Վազա»-ի եւ «Կիլիկիա»-ի հիմնական բնութագրերը: Թող այդ համեմատությունը ոչ մեկի մոտ չնույնանա փոխ եւ օճիկի առակային կերպարների հետ: Բայց այն է, որ Երկու նավերն եւ դաշտասված են կաղուց: «Կիլիկիա»-ի Երկարությունը 20 մետր է «Վազա»-ինը՝ Երեք անգամ ավելի: Սեր նավի լայնությունը հինգ մետր է, «Վազա»-ինը՝ Երկու անգամ ավելի: Սեր մեծովուն մետր նույնականացնելու համեմատ է Երեք անգամ է շատ: Եվ ամենակարենուց ջրատարողությունը, որ «Կիլիկիա»-ի հիսուն տոննայի համեմատ (ընդամենը մատու 20 տոննա առաջ դեմքում) մեծ է 24 անգամ: «Կիլիկիա»-ի մեծ առաջապահ նաևերես մոտ 120 մ2 է

Այդ աղետի եւ անմեր զոհերի համար Ըվելիան սպացել է սեր դեսեռունդ, 333 տարի անընդհատ Սպացել են թագավորները, սև սած Գուտասավ Երկրորդից, որին դաշկանում է այն հայտնի միհերթե՝ «Ըվելիայի թագավորության բարգավաճումը կախված է Աստուց եւ մեր նավատօռնից», Վեց ջացրած Կառլ-Գուտասավ 16-րդուն որն էլ 1990 թվականի հունիսի 15-ին հիմնեց թանգարանը:

«Վազա»-ն ծովի հատակի բարձրացվեց 1961 թվական ապրիլի 24-ին: Եվ տեղուուենու և սկսվեց նոր բժշկական հետազոտումն ու բուժումը (քահու բռն ի մաստով): Եղածի ավելի բան ութ տուն տկոսը դահլդանված է Ամերկայի ցուցանոււսն արդե դիմել է մոտ 25 միլիոն այցելուն Ըվելիան կարողացավ ազգային երթենի ողբերգությունը հայթահարել, այն վերածելով ազգային հոգաւորության հորիզոնակից:

Եվ Ֆրեդ Հոկերը, Կարենի ձեր
իր բռնած, սկսեց խոսել այնպիսի
դատարաւակամությամբ, ասեց
սղասել էր այդ խոսակցությանը
«Այդ գաղափարն աճրամբղված
է վվելների գիտում։ Ի դեմ, այ ես
ուսադիր նայում էի «Կիլիկիա»-
նավասիների արևախանճ դեմ
թերին, որոնք մի ամբողջ ժամ ու
շաբաթ լսում էին դատաճած տեսակից
ինքն էլ այդ մասին էի մտածուած։
Չէ՞ որ դոր կարողացաք կառուցեած
ձեր նախնիների նավի կրկնօրինակը։
Նակը։ Եվ այստեղ խոսք 800
նույնիսկ 900 տարվա վաղեմուած
թյան նավի մասին է։ Բայց սացաց
վեց։ Երեկ, երբ իմ ընկեր Կարեն
ծանոթացնում էր ինձ «Կիլիկիա»-ին,
մտածեցի, որ դա դարձաւ
զարդես դատաճական ռելիյիկ չէ

բԵԼ, ԵՒ ՄԵՆԻ ԿԻԵՏՏԵԼԵՆԻ ԾԵՐ ՕՐԻՆԱ
ԿԻՆ, ԿԱՌՈՒցԵԼՈՎ նոր «Վազա»:

Այդ բարի մարդը զգիներ, որ անկախացածված կերպով հսկեց ինձ թիրախին: Անձնակազմի անդամների հետ իմ ավանդական գրույցների ընթացքում եղած բազմից խոսն ուղղել եմ մեջ «Կիլիկիա»-ի հետագա ճակատագրի վրա: Տղաներն առաջարկում էին բազմազան տարբերակներ, ավելի շատ խոսում էին Սեպականի մասին, բայց եական վերաբերյալ՝ մահությամբ: «Ճիշտ է, Սեպական բաղրահամ ջրում դժվար կլինի մահանել փայտաշեն նաևը: Սա մենք որ, 24 ժամ անընդեմ մօտական խնամք կարող է սուլվել»:

Ես այլ գաղափար ունեմ. «Կիլիկիա»-ն տեղադրել մի ոչ բարձր ղատվանդանի վրա, ինչպես վարչեց Թուր Քեներալը՝ հեռաց վոր Զիլիից իր լեզենդա «Կոն Թիկի»-ն Օսլո տեղափոխելու հետո: Եվ այսօր նորվեգացիները խելահեր հմարտությամբ են վերաբերում իրենց անօրինակ թանգարանին: Ես չեմ ցանկանու «Կիլիկիա»-ն համեմատել ո՛չ «Վազա»-ի, ո՛չ «Կոն-Թիկի»-ի հետ (թեև ի հնչո՞ւ ոչ), բայց համոզված եմ, որ մեզ Վաղուց եղեց Քայասանում ունենալ մը թանգարան՝ «Քայերը եւ ծովը» ղայլանական անվանումով Նմանօրինակ թանգարանի համար անգին ցուցանմունությունը ղակաս բոլորովին չունեմ, այս տեղ արեն կատար է առաջատար

ՏԵՇ արդես Կարսոն է ջասացել
ԻՆՉ արժեն հենց միայն այսողիսը
Պատմական փաստաթղթեր, ինչ
միսիք են դեռևս Կիլիկյան թա-
գավորության ժամանակներու
ընդունված ծովային օրենքները

ამა ხვალანწევ ქტერაბჭოს ჰ
ბრავირები: იყენე აუკა ქრაფორ-
ბის იუსტიციერი, მაგ ძალანიდან
უჩის მიუნ ე, ჩავ-ირ ძალანის კ
მხენ იმან ზანდართულ სკოლაში-
ნან:

Եվ սակայն հավատում եմ, որ ինքնեւ եմ իրազրծելու մեր երազանցը։ Պես չէ այդ բեռը դնել սե-

...Բայց դեռ հազարավոր ու հազարավոր մղոններ ունենի անցնելու...

**Դ.Գ. Յանկանում եմ հավատալ,
որ մեզ մոտ, Հայաստանում, որն
աշխարհագրութեն (բառացի ի-
մաստով) ծովից ծով էր ձգվում,
անդայման կտեղծենի Ծովային
թանգարան, որով կիդարանան
Ենրկայիս եւ գալիք սերունդները:
Մնում է հիշեցնել, որ «Այս» ա-
կումբը հեղարսուրյամբ է կրում
հայկական հզոր տորմիդի (ավելի
բար խան նապից բաղկացած) ա-
մենաամուր նավահանգստի ա-
նումը, որն ստեղծել է Կիլիկիայի
առաջին թագավոր Լեւոն Երևա-
դը, որի հոււարձանը մենք աղա-
գայում կլանգնեցնենք Հայա-
սանի Ծովային թանգարանի կող-
ին:**

